

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ПЕРУНІН ВІТАЛІЙ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 342.922

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ УПРАВЛІНЬ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯМ
У СФЕРІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2025

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

доктор юридичних наук, старший дослідник

Політанський В'ячеслав Станіславович,

Національна академія правових наук України,

начальник відділу науково-організаційного

забезпечення діяльності президії, відділень та наукових установ

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Шатрава Сергій Олександрович,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем досудового розслідування

доктор юридичних наук, професор

Приймаченко Дмитро Володимирович,

Університет митної справи та фінансів,

проректор з наукової роботи

Захист відбудеться «16» вересня 2025 р. о 9⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «14» серпня 2025 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Забезпечення економічної безпеки держави є однією з ключових функцій державного управління, особливо в умовах воєнного стану, що істотно підвищує ризики та загрози для національної економічної системи. Центральним елементом у цій сфері є діяльність правоохоронних органів, покликаних не лише розслідувати, а й ефективно запобігати економічним злочинам. Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ) як центральний орган виконавчої влади, який формує та реалізує державну політику у сфері запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави, відіграє в цьому процесі вирішальну роль. Причому особливого значення набувають адміністративно-правові засади діяльності саме територіальних управлінь БЕБ, які безпосередньо взаємодіють з місцевим економічним середовищем та є першою ланкою в системі запобігання економічним правопорушенням. Попри відносну новизну цього органу, його ефективність значною мірою залежить від чіткості правового регулювання та оптимальності практичної діяльності. Таким чином, комплексний аналіз адміністративно-правових інструментів, організаційних форм і напрямів діяльності територіальних управлінь БЕБ є своєчасним і вкрай необхідним як для розвитку наукової думки, так і для вдосконалення правозастосовної практики.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Проблеми економічної безпеки, боротьби з економічними правопорушеннями та діяльності правоохоронних органів досліджували чимало вчених. Водночас, з огляду на нещодавнє створення БЕБ, адміністративно-правові аспекти функціонування його територіальних управлінь, особливо в частині запобігання правопорушенням, ще не стали предметом ґрунтовного та системного дослідження. Це стосується як їхнього правового статусу, так і специфіки застосування адміністративно-правових інструментів, а також взаємодії з іншими суб'єктами. Відсутність ґрунтовних наукових праць у цій галузі свідчить про наявність прогалин, які потребують нагального дослідження.

З метою формування авторської позиції з досліджуваного питання було опрацьовано наукові праці: Ю. М. Кіяшка «Адміністративно-правове забезпечення протидії загрозам системі економічної безпеки України, що можуть виникати внаслідок операцій із цифровими активами» (2025), І. А. Артеменка, О. В. Джафарової, С. О. Шатрави «Економічна безпека України як складова забезпечення національної безпеки» (2024), В. С. Зазулінського «Адміністративно-правові засади запобігання та протидії ризикам економічної безпеки України» (2024), С. М. Мунтяна «Адміністративно-правові засади запобігання та протидії правопорушенням у сфері економічної безпеки» (2024), О. В. Першина «Адміністративно-правові інструменти забезпечення економічної безпеки в Україні» (2024), К. В. Федосова «Механізми формування та реалізації державної політики у

сфері забезпечення економічної безпеки України» (2024), А. М. Зобніва «До проблеми визначення поняття формування кадрового резерву Бюро економічної безпеки України» (2023), О. І. Карпенка «Забезпечення економічної безпеки національних економік в умовах глобальної регіоналізації» (2023), Д. В. Односталко «Система публічного управління у сфері економічної безпеки України» (2023), Е. В. Федорова «Формування економічної безпеки України в контексті сучасних глобальних викликів» (2023), Д. О. Кошикова «Адміністративно-правові засади реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави» (2021), В. В. Люха «Адміністративно-правові засади оптимізації діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансової безпеки України» (2021), Л. Г. Уртаєвої «Теоретико-правові засади запобігання фінансовим правопорушенням» (2021) тощо. Проведений аналіз цих праць засвідчив, що вказана проблематика не втрачає своєї значущості, особливо в умовах воєнного стану, що робить її окремим і важливим об'єктом для наукових досліджень.

Теоретико-методологічною основою для визначення базових категорій стали наукові доробки відомих українських учених-адміністративістів, а саме: В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурки, Ю. В. Гаруста, Є. А. Гетьмана, О. В. Джафарової, О. Ю. Дрозда, Є. В. Дуліби, О. Ф. Кобзаря, В. І. Курила, К. М. Куркової, Т. О. Коломoeць, П. С. Лютікова, А. А. Манжули, В. С. Політанського, Д. В. Приймаченка, Є. Ю. Соболя, Р. А. Сербина, Л. В. Сороки, А. Г. Чубенка, С. О. Шатрави, Р. В. Шаповала та ін. Ураховуючи значні зміни, що відбулися в Україні, зазначене питання не було належним чином висвітлено. Це підтверджує актуальність і практичну значущість цього дослідження, особливо щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що здійснюється територіальними підрозділами БЕБ в умовах воєнного стану.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження спрямована на реалізацію основних положень законів України «Про Національну безпеку», «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», «Про захист економічної конкуренції»; указів Президента України «Про Стратегію національної безпеки України», «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року», «Про Стратегію забезпечення державної безпеки», «Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки»; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки»; Стратегії інституційного розвитку Бюро економічної безпеки України, затвердженої наказом БЕБ України, а також плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення

прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є опрацювання наукових праць щодо діяльності територіальних управлінь БЕБ України для підвищення ефективності виявлення та оцінювання ризиків у сфері економіки, розроблення ефективної моделі боротьби з правопорушеннями, що посягають на економічну безпеку держави.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації необхідно виконати такі основні завдання:

- визначити коло публічно-правових відносин щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки як об'єкта адміністративно-правового регулювання;
- з'ясувати систему суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки та місце в ній територіальних підрозділів БЕБ України;
- розкрити адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів БЕБ України та його структуру;
- виокремити адміністративно-правові інструменти запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи БЕБ України;
- встановити особливості виявлення, оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави та напрацювання способів їх мінімізації територіальними підрозділами БЕБ України;
- проаналізувати інформаційно-пошукову й аналітично-інформаційну роботу щодо виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, підвідомчих територіальним підрозділам БЕБ України;
- з'ясувати особливості взаємодії територіальних підрозділів БЕБ України з іншими правоохоронними органами щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки;
- визначити критерії оцінювання діяльності територіальних управлінь БЕБ України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки;
- сформулювати перспективні шляхи розвитку адміністративно-правового регулювання діяльності територіальних управлінь БЕБ України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Об'єктом дослідження є публічно-правові відносини, які виникають у процесі адміністративно-правового регулювання діяльності територіальних управлінь БЕБ України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади діяльності територіальних управлінь БЕБ України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки.

Методи дослідження. У дисертаційному дослідженні застосовано різноманітні методи наукового пізнання – від філософських і загальнонаукових до спеціальних, що дозволило виконати поставлені завдання. Визначення кола публічно-правових відносин щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки як об'єкта адміністративно-правового регулювання стало можливим завдяки *компаративістському підходу* (підрозділ 1.1). *Формально-юридичний і системний* методи надали можливість сформулювати систему суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки та визначити місце в ній територіальних підрозділів БЕБ України (підрозділ 1.2). Методи *класифікації та групування* дозволили виокремити адміністративно-правові інструменти запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи БЕБ України (підрозділ 1.4). З метою оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави, напрацювання способів їх мінімізації територіальними підрозділами БЕБ України було використано *структурно-функціональний та логіко-семантичний аналіз* (підрозділ 2.1). Використання таких логічних методів, як *аналіз, синтез та аналогія*, дозволило розкрити зміст інформаційно-пошукової та аналітично-інформаційної роботи з метою виявлення й усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, підвідомчих територіальним підрозділам БЕБ України (підрозділ 2.2). Під час з'ясування особливостей взаємодії територіальних підрозділів БЕБ України з іншими правоохоронними органами щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки було застосовано *герменевтичний підхід* (підрозділ 2.3). Метод *неформалізованого (традиційного) аналізу документів та догматичний* метод сприяли розкриттю критеріїв оцінювання діяльності територіальних управлінь БЕБ України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки (підрозділ 3.1). *Синергетичний* метод уможливив формулювання перспективних напрямів розвитку адміністративно-правового регулювання діяльності територіальних управлінь БЕБ України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки в умовах дії правового режиму воєнного стану (підрозділ 3.2).

Теоретичним підґрунтям дисертаційної роботи є комплексний аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених різних галузей права, що забезпечило можливість усебічного аналізу проблеми.

Нормативною основою дисертаційної роботи є сукупність законодавчих актів різної юридичної сили, які регулюють діяльність територіальних управлінь БЕБ України щодо запобігання економічним правопорушенням.

Інформаційною та емпіричною базою роботи слугували офіційні звіти й довідки органів, що займаються запобіганням економічним правопорушенням, а також публікації в медіа про результати діяльності БЕБ України. Крім того, було використано багаторічний досвід і знання здобувача, отримані під час роботи в державних органах, які займалися запобіганням правопорушенням в економічній сфері.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним монографічним дослідженням адміністративно-правових засад діяльності територіальних управлінь БЕБ України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, у результаті якого запропоновано критерії оцінювання ефективності їхньої діяльності й обґрунтовано шляхи вдосконалення правового регулювання в умовах воєнного стану. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку наукових положень, висновків і пропозицій, зокрема:

вперше:

- запропоновано запобіганням правопорушенням у сфері функціонування економіки вважати нормативно врегульовану, активну, послідовну й цілеспрямовану діяльність зацікавлених та уповноважених суб'єктів (зокрема закордонних і міжнародних), що здійснюється шляхом превентивних, профілактичних, попереджувальних заходів, а також заходів з припинення правових деліктів окремих осіб, груп чи схильних до цього соціальних середовищ, яка здійснюється на різних етапах розвитку правових деліктів у сфері функціонування економіки та ґрунтується на завчасному виявленні, усуненні або протидії причинам, умовам, виявам і негативним тенденціям, які зумовлюють вчинення правопорушень;

- виокремлено особливості, які визначають провідне місце територіальних підрозділів БЕБ України в системі суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки: здійснюють діяльність щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки в межах окремої адміністративно-територіальної одиниці; їх правовий статус визначено як на підзаконному нормативно-правовому рівні, так і на рівні спеціального закону України; основним призначенням є саме запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки; на рівні спеціального законодавства встановлено особливі гарантії їх незалежності; виконують не лише правоохоронну функцію, а й аналітичну, економічну, інформаційну та інші, що є унікальним серед системи суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки; у межах своєї діяльності ці підрозділи виявляють та оцінюють ризики й загрози економічній безпеці держави, розробляють способи їх мінімізації; здійснюють аналітично-інформаційну та інформаційно-пошукову роботу, спрямовану на виявлення та усунення причин і умов, що сприяють правопорушенням у сфері функціонування економіки;

- ризиками та загрозами економічній безпеці держави запропоновано розуміти комплекс потенційних і реальних факторів, подій або явищ у бюджетній, податковій, митній, грошово-кредитній, інвестиційній та інших сферах, які можуть завдати шкоди стабільності і стійкості економіки, спричинити негативний вплив на функціонування підприємств, установ та організацій, а також держави загалом, призвести до тінізації економіки, фінансових втрат чи інших небажаних змін і негативних наслідків для національних інтересів у сфері функціонування економіки;

– серед основних способів мінімізації ризиків і загроз економічній безпеці держави виокремлено такі: надання практичних рекомендацій суб'єктам економічної діяльності щодо підвищення ефективності їх функціонування; оптимізація нормотворчої діяльності шляхом подання пропозицій і рекомендацій у частині внесення змін до чинного національного законодавства, що регламентує питання запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки; формування аналітичних продуктів для структурних підрозділів БЕБ України; використання інших адміністративно-правових інструментів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки;

удосконалено:

– розуміння системи суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки як організованої сукупності фізичних та юридичних осіб, інституцій та інших утворень, які в межах визначених чинним законодавством повноважень здійснюють комплексну діяльність, спрямовану на попередження, виявлення та мінімізацію правопорушень у сфері функціонування економіки, забезпечуючи стабільність і безпеку економічної системи держави;

– науковий підхід до визначення категорії «критерії оцінки діяльності територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України» як комплексної багаторівневої системи якісних або кількісних конкретизованих показників досягнення бажаного результату або класифікації, яка відповідає та не суперечить критеріям оцінювання ефективності діяльності БЕБ, формується з урахуванням актуальних умов і завдань територіальних управлінь БЕБ та забезпечує можливість виведення обґрунтованих висновків щодо успішності діяльності територіальних управлінь БЕБ і прийняття на їх основі управлінських рішень;

– теоретико-правове розуміння аналітично-інформаційної роботи з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, підвідомчих територіальним підрозділам БЕБ України, як сукупності передбачених законодавством організаційних, інформаційно-аналітичних та управлінських дій, спрямованих на системний збір, обробку, аналіз й оцінку інформації про ризики та загрози у сфері функціонування економіки, розроблення і впровадження аналітичних продуктів та управлінських рішень з метою забезпечення ефективного запобігання, виявлення та нейтралізації правопорушень, що загрожують економічній безпеці держави;

– науковий підхід до визначення мінімізації ризиків і загроз економічній безпеці територіальними підрозділами БЕБ України як нормативно регламентованої системної діяльності, заснованої на застосуванні правових, організаційних та аналітичних інструментів, спрямованої на ідентифікацію, попередження й усунення чинників, що можуть завдати шкоди економічній безпеці держави шляхом нормативного регулювання, впровадження аналітичних продуктів й оперативного реагування на прояви протиправної діяльності у сфері економіки;

– наукові положення стосовно того, що виявлення ризиків і загроз економічній безпеці становить проактивний урегульований нормативно-правовими приписами процес системного пошуку, ідентифікації та фіксації потенційних або реальних факторів у відповідних сферах суспільного життя, які можуть завдати шкоди економічним інтересам і стабільності держави, здійснюваний територіальними підрозділами БЕБ України шляхом моніторингу економічного середовища з використанням спеціальних індикаторів ризику (маркерів) та аналізу інформації з ключових інформаційних джерел з метою запобігання їх реалізації;

дістало подальшого розвитку:

– класифікація адміністративно-правових інструментів залежно від напряму діяльності територіальних підрозділів БЕБ України, у межах яких вирішуються відповідні завдання щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки: контрольно-наглядові інструменти; адміністративно-правові інструменти, що застосовуються територіальними підрозділами БЕБ України у взаємодії з іншими правоохоронними органами; адміністративно-правові інструменти запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи БЕБ України в межах здійснення інформаційної роботи; адміністративно-правові інструменти запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи БЕБ України в межах профілактично-просвітницької діяльності; адміністративно-правові інструменти запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи БЕБ України в межах здійснення юрисдикційних проваджень;

– наукове розуміння адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Бюро економічної безпеки України через призму його структурних елементів, що включає: 1) цільовий блок; 2) організаційний блок; 3) компетенційний блок; 4) гарантії діяльності органу; 5) юридичну відповідальність;

– науковий підхід до змісту інформаційно-пошукової роботи щодо виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, підвідомчих територіальним підрозділам БЕБ України, як визначеної на нормативно-правовому рівні комплексної діяльності, спрямованої на оперативний збір, систематизацію й аналіз відповідної інформації для ідентифікації соціальних, економічних, правових та організаційних факторів, які обумовлюють або сприяють виникненню й поширенню правопорушень у сфері функціонування економіки;

– висновки про те, що причинами й умовами, які зумовлюють вчинення правопорушень, підвідомчих територіальним підрозділам БЕБ України, є комплекс соціальних, економічних, правових та організаційних факторів, що сприяють виникненню та поширенню правопорушень у сфері функціонування економіки, повноваженнями щодо реагування на які наділені територіальні підрозділи БЕБ України;

– положення стосовно розуміння взаємодії територіальних підрозділів БЕБ України з іншими правоохоронними органами щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки як визначеної приписами чинного законодавства спільної, погодженої за часом і місцем діяльності територіальних підрозділів БЕБ України та інших правоохоронних органів, яка реалізується шляхом узгодження зусиль, об'єднання наявних ресурсів, засобів, методів і повноважень з чітким визначенням прав, обов'язків та відповідальності кожної зі сторін з метою ефективного попередження, виявлення й припинення правопорушень у сфері функціонування економіки, забезпечення економічної безпеки держави, а також дотримання законності у сфері функціонування економічного сектору держави;

– обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку адміністративно-правового регулювання діяльності територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертаційному дослідженні висновки, теоретичні положення та конкретні пропозиції використовуються та можуть бути використані в:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого розроблення питань стосовно сутності й особливостей діяльності територіальних підрозділів БЕБ України щодо запобігання та протидії правопорушенням у сфері економічної безпеки (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій сфері* – для вдосконалення чинного законодавства, що регламентує діяльність територіальних управлінь БЕБ України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки;

– *правозастосовній сфері* – для покращення діяльності територіальних управлінь БЕБ України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки;

– *освітньому процесі* – під час викладання дисциплін «Адміністративне право», «Сучасні проблеми адміністративного права», «Адміністративна діяльність», «Судові та правоохоронні органи», для підготовки лекцій і навчальних посібників з цієї тематики (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, сформульовані узагальнення та висновки оприлюднено на науково-практичних конференціях: «Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства» (м. Київ, 20–21 квітня 2023 р.), «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Київ, 18–19 вересня 2024 р.), «Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у ХХІ сторіччі» (м. Київ, 18–19 лютого 2025 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить

265 сторінок. Список використаних джерел містить 236 найменувань на 27 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами, окреслено мету й завдання, об'єкт і предмет, а також методи дослідження, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено дані про апробацію матеріалів дослідження, структуру та обсяг роботи.

Розділ 1 «Загальна характеристика діяльності територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки» містить чотири підрозділи, у яких розкрито зміст запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки як об'єкта адміністративно-правового регулювання; з'ясовано систему суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки та місце в ній територіальних підрозділів БЕБ України; схарактеризовано адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів БЕБ України та розкрито його структуру; визначено адміністративно-правові інструменти запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи БЕБ України.

У *підрозділі 1.1 «Запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки як об'єкт адміністративно-правового регулювання»* з'ясовано, що взаємозалежність категорій «право» та «економіка» створює основу для забезпечення державою економічного розвитку, економічної та фінансової безпеки України. Водночас означена взаємозалежність потребує від держави належної охорони та захисту прав, свобод і законних інтересів громадян та юридичних осіб у відносинах між суб'єктами економіки.

Доведено, що ризик-орієнтований підхід наразі є складовою протидії правопорушенням у сфері економіки, яка передусім спрямована на запобігання означеним деліктам. Причому категорія «запобігання» передбачає доволі традиційний підхід у діяльності органів правопорядку, у цьому контексті його реалізація ґрунтується не лише на статистиці тих правопорушень, що вже відбулися, а має враховувати різні вірогідні моделі та прогнози розвитку ситуації. Саме завдяки цій особливості ризик-орієнтований підхід забезпечує проактивну позицію БЕБ України, що є вкрай важливим, ураховуючи динамічність криміногенної ситуації та виникнення нових особливостей правопорушень у сфері економіки.

Встановлено, що адміністративно-правове регулювання запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки реалізується державою на рівні видання законів і підзаконних нормативно-правових актів. Відповідна нормотворча робота здійснюється, зокрема, як частина політичної міжнародної взаємодії. У межах означеної діяльності держава врегульовує: правовий статус

(іноді – створення) державних органів і чітке встановлення їх повноважень; залучення наявних державних органів до активної взаємодії щодо запобігання окремим, чітко ідентифікованим видам правопорушень у сфері функціонування економіки; впровадження ризик-орієнтованого підходу щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки.

У підрозділі 1.2 *«Система суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки та місце в ній територіальних підрозділів Бюро економічної безпеки України»* визначено провідні суб'єкти запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, повсякденна діяльність яких спрямована на попередження, виявлення та нейтралізацію ризиків і загроз, що можуть негативно вплинути на економічну стабільність держави.

Здійснено аналіз позицій щодо розуміння сутності категорії «система» та її характерних ознак, на підставі чого сформоване авторське бачення сутності системи суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки. У системі суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки визначено такі групи: 1) загальні суб'єкти; 2) міністерства України; 3) інші центральні органи виконавчої влади; 4) правоохоронні органи; 5) органи судової влади;

Окреслено особливості територіальних підрозділів БЕБ України, що вказують на їх місце в системі суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, які обумовлені особливостями, що виходять з правового статусу БЕБ України загалом та будуть діяти в межах окремої адміністративно-територіальної одиниці.

У підрозділі 1.3 *«Адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів Бюро економічної безпеки України та його структура»* наголошено на оптимальному розмежуванні повноважень з іншими правоохоронними органами, забезпеченні належного кадрового та матеріально-технічного забезпечення, ефективній взаємодії з органами прокуратури й судами, а також питанні незалежності та підзвітності.

Визначено поняття адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів БЕБ та виокремлено основні його елементи. Зауважено, що відповідні складові статусу «працюють» у сукупності, створюючи повну картину адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів БЕБ України, забезпечуючи його легітимність, ефективність і підзвітність.

Названо першочергові заходи, спрямовані на вдосконалення адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Бюро економічної безпеки України: 1) удосконалення норм Закону України «Про Бюро економічної безпеки України»; 2) посилення кадрової та фінансової незалежності; 3) удосконалення взаємодії з іншими державними органами; в) особливий статус в умовах воєнного стану.

У підрозділі 1.4 *«Адміністративно-правові інструменти запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи Бюро економічної безпеки України»* досліджено

наукові позиції вчених щодо розуміння змісту категорії «адміністративно-правові інструменти» через призму термінів «форми» та «методи».

Запропоновано адміністративно-правовими інструментами запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи БЕБ України, розуміти сукупність засобів адміністративного характеру, реалізація яких забезпечується та регламентується адміністративно-правовими нормами, спрямована на здійснення регулятивного впливу на свідомість і поведінку учасників економічних правовідносин з метою попередження, виявлення і припинення правопорушень, забезпечення в їх межах стану організованості, дотримання дисципліни та порядку, належного функціонування економічної сфери загалом.

На підставі результатів проведеного аналізу встановлено, що складність і багатоаспектність суспільних відносин у сфері функціонування економіки обумовлює необхідність застосування територіальними підрозділами БЕБ України арсеналу адміністративно-правових інструментів запобігання правопорушенням у їх межах. З огляду на зазначене, вказані адміністративно-правові інструменти розглянуто залежно від напрямку діяльності територіальних підрозділів БЕБ України, у межах яких вирішуються відповідні завдання щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки.

Розділ 2 «Організація здійснення окремих напрямів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки територіальними управліннями Бюро економічної безпеки України» містить три підрозділи, у яких розкрито зміст виявлення, оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави, напрацювання способів їх мінімізації територіальними підрозділами БЕБ України; з'ясовано інформаційно-пошукову та аналітично-інформаційну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, підвідомчих територіальним підрозділам БЕБ України; схарактеризовано взаємодію територіальних підрозділів БЕБ України з іншими правоохоронними органами щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки.

У підрозділі 2.1 *«Виявлення, оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави, напрацювання способів їх мінімізації територіальними підрозділами Бюро економічної безпеки України»* досліджено категорії «загроза економічній безпеці», «ризик економічній безпеці», «ризик та загрози економічній безпеці». Доведено, що ці категорії вживаються непослідовно, сутність однієї визначається через розуміння іншої і в межах якогось єдиного нормативно-правового акта вони не застосовуються.

Обґрунтовано, що в контексті досліджуваного питання доцільно вживати єдину категорію «ризик та загрози», оскільки її змістові частини мають доволі тісний характер, обумовлюють існування одна одної.

Наголошено, що виявлення ризиків і загроз економічній безпеці держави є першим кроком на шляху їх встановлення та ідентифікації. Доведено, що виявлення ризиків і загроз економічній безпеці становить собою

систематичний, проактивний процес, що здійснюється територіальними підрозділами БЕБ України.

Встановлено, що уповноважені суб'єкти територіальних підрозділів БЕБ України як окремий напрям запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки здійснюють оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави. Оцінюванням ризиків і загроз економічній безпеці держави визнано нормативно регламентовану процедуру визначення рівня, причин, наслідків та прогнозування розвитку виявлених і потенційних ризиків та загроз, що здійснюється територіальними підрозділами БЕБ України шляхом їх якісного та кількісного аналізу з метою розроблення конкретних заходів їх мінімізації або усунення задля забезпечення стабільності функціонування сфери економіки, запобігання вчинення правопорушень у цій сфері та забезпечення національних економічних інтересів загалом.

Визначено зміст категорії «мінімізація ризиків і загроз економічній безпеці територіальними підрозділами БЕБ України» та виокремлено основні способи мінімізації ризиків і загроз економічній безпеці держави.

У підрозділі 2.2 *«Інформаційно-пошукова та аналітично-інформаційна робота з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, підвідомчих територіальним підрозділам Бюро економічної безпеки України»* наголошено, що особливого значення набуває інформаційно-пошукова та аналітично-інформаційна робота територіальних підрозділів БЕБ України, оскільки саме вона дозволяє своєчасно ідентифікувати ці ризики та загрози, оцінити тенденції розвитку протиправної діяльності у сфері функціонування економіки, а також виробити сучасні ефективні інструменти для їх мінімізації та за можливості повної нейтралізації.

Доведено, що вдосконалення аналітично-інформаційної роботи територіальних підрозділів БЕБ України базується на впровадженні сучасних методів і процедур оцінки та управління ризиками та загрозами, що забезпечує формування правових і організаційних основ для ефективного виявлення, попередження та протидії правопорушенням у сфері функціонування економіки, а також сприяє підвищенню рівня економічної безпеки держави. Реалізація зазначених заходів відповідає вимогам чинного законодавства й орієнтована на мінімізацію негативних наслідків протиправної діяльності у сфері функціонування економіки, що своєю чергою є запорукою стабільності й розвитку інституційної спроможності держави у сфері економічної безпеки.

Встановлено, що результати інформаційно-пошукової роботи територіальних підрозділів БЕБ України слугують основою для подальших заходів з мінімізації чи нейтралізації негативних чинників, попередження нових протиправних діянь, а також забезпечують ефективне реагування територіальних підрозділів БЕБ України згідно з їх повноваженнями.

У підрозділі 2.3 *«Взаємодія територіальних підрозділів Бюро економічної безпеки України з іншими правоохоронними органами щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки»* розглянуто взаємодію

суб'єктів відповідних суспільних відносин як спільне погодження їх діяльності за певними критеріями (часом, місцем, метою, методами тощо).

Констатовано, що територіальні підрозділи БЕБ України взаємодіють зі значною кількістю правоохоронних органів, серед яких: Міністерство внутрішніх справ, Офіс Генерального прокурора, Служба безпеки України, Державне бюро розслідувань України, Національна поліція України, Державна аудиторська служба України, Державна служба фінансового моніторингу України, Державна податкова службу України, Державна митна служба України, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів тощо. Причому до уваги слід брати й міжнародні правоохоронні організації, з якими активно взаємодіють територіальні підрозділи БЕБ України з питань запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки та загалом забезпечення економічної безпеки держави.

Виокремлено та досліджено напрями взаємодії територіальних підрозділів БЕБ України з іншими правоохоронними органами щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Критерії оцінювання діяльності територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки»* наголошено на таких вихідних положеннях дослідження: наявність заздалегідь чітко та методологічно якісно сформованих критеріїв оцінювання успішності діяльності й виконуваних завдань забезпечує не лише необхідну інформацію для прийняття подальших управлінських рішень, а й позитивно впливає на поточну діяльність, спонукаючи виконавця до належної активності; чинне національне законодавство щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки формує та використовує «критерії» передусім як «засоби» класифікації, а не як «інструменти» оцінювання. Зауважено, що поняття «критерій» є багатозначним, а його зміст потребує розкриття і уточнення. Визначення та застосування критеріїв оцінювання безпосередньо залежить від мети певної діяльності та умов, за яких ця діяльність реалізується. Зважаючи на те, що одне та інше можуть змінюватися відповідно до ситуації, виникає потенційна можливість збігу обставин, за яких критерій оцінювання може бути змінений або навіть сформований вже після здійснення певних робіт. Водночас, попри очевидну логічну заплутаність такого підходу, означений варіант застосування критеріїв оцінювання не зменшує їх цінності для прийняття подальших управлінських рішень. Крім того, іноді він є необхідним для забезпечення адекватного управлінського реагування на зміну реальних оточуючих обставин; критерії оцінювання діяльності територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України щодо запобігання правопорушенням у сфері

функціонування економіки мають ускладнення щодо реалізації обох, найбільш активно застосовуваних підходів оцінювання. У межах методологічної моделі, яка передбачає встановлення жорсткої відповідності між наявною метою та чітко вимірюваним критерієм як інструментом оцінки її досягнення, виявляється, що в чинному національному законодавстві перелік таких критеріїв для територіальних управлінь БЕБ відсутній. Щодо іншої моделі – застосування критеріїв оцінки, заснованих на порівнянні динаміки показників діяльності, то для територіальних управлінь БЕБ вона на сьогодні з об'єктивних причин здебільшого ускладнена або недоступна.

Доведено, що критерії оцінювання становлять інструменти й засоби виведення (отримання) обґрунтованих висновків щодо наявної ситуації або досягнень, які потрібні для прийняття подальших зважених управлінських рішень.

У підрозділі 3.2 *«Шляхи розвитку адміністративно-правового регулювання діяльності територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки в умовах дії правового режиму воєнного стану»* визначено, що вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності територіальних підрозділів БЕБ України полягає передусім у збільшенні кількості територіальних підрозділів до такої, щоб орган мав територіальне представництво в кожній з областей України. Водночас ліквідація прогалин у законодавстві безпосередньо стабілізує процес адміністративно-правового регулювання БЕБ і підвищить успішність здійснюваних ним заходів.

Встановлено, що діяльність БЕБ на практиці полягає у функціонуванні інституту детективів, які самостійно розслідують справу, здійснюють оперативно-розшукові заходи, процесуальну роботу, тобто замикають на собі цикл всіх процедур, пов'язаних з розслідуванням кримінальних проваджень. Задля ефективного регулювання територіальних підрозділів кількість детективів має бути логічно співмірною кількості розслідуваних кримінальних проваджень, що є необхідним для забезпечення своєчасності розслідувань та їх якості. Водночас у період складної безпекової ситуації, обумовленої війною, та надмірного навантаження на особовий склад БЕБ, доцільно впроваджувати можливість додаткового матеріального або іншого виду заохочення його працівників, що дозволить забезпечити більш стійку мотивацію до несення служби, вплине на психологічний стан і атмосферу в колективі, а отже, підвищуватиме ефективність роботи детективів БЕБ.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації представлено новий підхід до вирішення наукової задачі стосовно з'ясування адміністративно-правових засад діяльності територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що відображено в

теоретичних та практичних напрацюваннях, які викладено як у пунктах наукової новизни, так і у висновках.

1. З'ясовано, що поняття «правопорушення у сфері функціонування економіки» та «економічні правопорушення» наразі не мають законодавчо визначеної дефініції, а перелік відповідних деліктів стосується різних галузей права (кримінального, адміністративного тощо) і вирізняється різноманітністю та динамічністю, що становить значну небезпеку для суспільства й держави, адже не дозволяє організовувати «запобігання» та «протидію» відповідним правопорушенням, орієнтуючись на один лише попередній досвід і накопичену статистику. Обґрунтовано, що враховуючи обидві наведені вище особливості, ефективне забезпечення функціонування економіки та підтримання економічної безпеки держави потребують проактивного, належним чином урегульованого адміністративно-правового підходу, зміст і сутність якого мають бути спрямовані на запобігання відповідним правопорушенням. Ураховуючи той факт, що БЕБ України є порівняно новим створеним органом, на який покладено протидію правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави, а також те, що впровадження ризик-орієнтованого підходу вимагає урахування передусім актуальних загроз і ризиків (які за своєю суттю є динамічними), в осяжному майбутньому варто очікувати на необхідність методологічного вдосконалення Порядку застосування ризик-орієнтованого підходу, до якого доцільно залучати практичних фахівців, науковців, зацікавлених осіб і громадськість.

2. Здійснено аналіз позицій учених-правознавців щодо розуміння сутності категорій «суб'єкт», «суб'єкт права», «суб'єкт правовідносин», на підставі чого встановлено, що суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки слід розглядати як реальних учасників таких суспільних відносин. Доведено, що на сьогодні в нашій державі функціонує доволі значна кількість суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, у зв'язку з чим їх запропоновано розглядати як цілісну систему. З огляду на значну кількість таких суб'єктів, їх правовий статус розглянуто з урахуванням групової належності, а саме: 1) загальні суб'єкти: Верховна Рада України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, комітет з питань антикорупційної політики, комітет з питань бюджету, комітет з питань економічного розвитку, комітет з питань національної безпеки, оборони та розвідки, комітет з питань правоохоронної діяльності, комітет з питань фінансів, податкової та митної політики; Президент України та Рада національної безпеки і оборони України; Кабінет Міністрів України; 2) міністерства України: Міністерство фінансів України, Міністерство економіки України, Міністерство юстиції України; 3) інші центральні органи виконавчої влади: Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна, Державна аудиторська служба України; Державна служба фінансового моніторингу України; Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів; 4) правоохоронні органи: Міністерство внутрішніх справ,

Національна поліція, Державна податкова служба України, Державна митна служба України, прокуратура, Державне бюро розслідувань, Служба безпеки України, Національне антикорупційне бюро України; 5) органи судової влади: загальні, господарські та адміністративні суди. Встановлено, що провідне місце в системі суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки посідають територіальні підрозділи БЕБ України. Визначено основні особливості, що обумовлюють провідне місце територіальних підрозділів БЕБ України в досліджуваній системі.

3. Доведено, що адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів БЕБ України складається з декількох ключових елементів: 1) цільовий блок, який визначає основне призначення органу, включає цілі та завдання, для досягнення яких створюється орган; 2) організаційний блок, який описує внутрішню структуру органу та охоплює такі аспекти, як: порядок утворення та ліквідації; підпорядкованість і взаємодія з іншими органами; наявність структурних підрозділів; штатний розпис; 3) компетенційний блок – є найважливішим елементом, оскільки визначає обсяг повноважень органу та його посадових осіб. Компетенція включає: а) предмет відання – коло питань, які орган може вирішувати; б) права та обов'язки – сукупність повноважень, які орган може реалізовувати; форми й методи діяльності – способи, якими орган виконує свої функції (наприклад, видання наказів, проведення перевірок); 4) гарантії діяльності – відповідна система засобів, що забезпечують безперебійну та ефективну роботу органу, до яких варто віднести: незалежність у межах своєї компетенції; правовий захист посадових осіб; фінансове та матеріально-технічне забезпечення; 5) юридична відповідальність, що визначає наслідки за порушення законодавства посадовими особами органу. Вона може бути дисциплінарною, адміністративною, цивільною або кримінальною залежно від характеру порушення.

4. Обґрунтовано тенденції щодо оновлення понятійно-категоріального апарату, притаманного науці адміністративного права, зокрема стосовно заміни категорій «форма» та «метод» на «правовий інструментарій». Здійснено порівняльний аналіз цих категорій, унаслідок чого встановлено їх взаємозв'язки. Доведено доцільність у контексті досліджуваного питання використовувати категорію «адміністративно-правові інструменти». Здійснено аналіз позицій учених-правознавців щодо розуміння сутності цієї категорії, з урахуванням чого сформовано авторське бачення сутності адміністративно-правових інструментів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи БЕБ України. Зазначено, що адміністративно-правові інструменти запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи БЕБ України, варто розглядати як багатогранну систему засобів, яка інтегрує традиційні та інноваційні механізми впливу на суб'єктів економічної діяльності задля забезпечення стабільного розвитку національної економіки та захисту економічних інтересів держави. Констатовано доцільність розглядати адміністративно-правові інструменти запобігання правопорушенням у сфері

функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи БЕБ України, з урахуванням їх групової належності. Здійснено аналіз найважливіших, на думку автора, адміністративно-правових інструментів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи БЕБ України.

5. Констатовано, що сукупність ризиків і загроз економічній безпеці держави потребує комплексного аналізу й управління ними з метою мінімізації їхнього впливу та забезпечення стабільного розвитку економічної системи, що передусім передбачає необхідність здійснення діяльності територіальними підрозділами БЕБ України щодо їх виявлення й оцінки. Розкрито значення й сутність діяльності щодо виявлення ризиків і загроз економічній безпеці, що здійснюється територіальними підрозділами БЕБ України. З'ясовано, що в контексті запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави територіальними підрозділами БЕБ України набуває особливого значення, оскільки така діяльність дозволяє розробити ефективні стратегії управління ризиками, спрямовані на мінімізацію втрат та запобігання виникненню нових ризиків і загроз. Надано авторське бачення сутності діяльності щодо оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави територіальними підрозділами БЕБ України. Визначено окремі способи мінімізації ризиків і загроз економічній безпеці держави, що застосовують територіальні підрозділи БЕБ України.

6. Здійснено аналіз позицій щодо розуміння сутності категорії «підвідомчість», зокрема шляхом зіставлення зі схожими за своєю суттю правовими категоріями. Встановлено, що підвідомчість вказує на повноваження територіальних підрозділів БЕБ України стосовно здійснення інформаційно-пошукової й аналітично-інформаційної роботи з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню як кримінальних, так й адміністративних правопорушень. Наголошено на важливості правильного розуміння сутності причин та умов, що сприяють учиненню відповідного різновиду правопорушень. Надано авторське бачення щодо сутності причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень, підвідомчих територіальним підрозділам БЕБ України. Зауважено, що такі причини й умови виявляються й усуваються територіальними підрозділами БЕБ України внаслідок здійснення інформаційно-пошукової та аналітично-інформаційної роботи за відповідними напрямками, оскільки саме вона дозволяє своєчасно ідентифікувати ризики та загрози економічній безпеці, оцінити тенденції розвитку протиправної діяльності у сфері функціонування економіки, а також виробити сучасні ефективні інструменти для їх мінімізації та за можливості повної нейтралізації. Вказано, що інформаційно-пошукова й аналітично-інформаційна робота з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, підвідомчих територіальним підрозділам БЕБ України, взаємопов'язана, оскільки обидва з них пов'язані з оперуванням значним обсягом інформації, з огляду на що вони в обох випадках позначені як «інформаційні». Наголошено, що інформаційно-пошукову роботу

територіальних підрозділів БЕБ України слід розглядати як первинну, адже її результатом є встановлення необхідних для подальшої діяльності даних. Надано авторське визначення сутності інформаційно-пошукової роботи з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, підвідомчих територіальним підрозділам БЕБ України. Схарактеризовано основні компоненти аналітично-інформаційної роботи територіальних підрозділів БЕБ України щодо виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень. Сформовано авторську позицію стосовно розуміння сутності аналітично-інформаційної роботи з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, підвідомчих територіальним підрозділам БЕБ України.

7. Аргументовано значущість взаємодії територіальних підрозділів БЕБ України з іншими правоохоронними органами щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки. Здійснено аналіз позицій учених-правознавців щодо розуміння сутності взаємодії в загальному значенні, а також взаємодії між правоохоронними органами. Розкрито сутність взаємодії територіальних підрозділів БЕБ України з іншими правоохоронними органами щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки. Окреслено основні напрями взаємодії територіальних підрозділів БЕБ України з іншими правоохоронними органами в зазначеній сфері, а саме: інформаційна взаємодія, що включає налагодження доступу та подальше використання інформаційних систем, реєстрів, баз даних тощо, а також спільний обмін необхідною інформацією; надання рекомендацій правоохоронним органам щодо усунення ризиків і загроз вчинення правопорушень у сфері функціонування економічної безпеки; проведення спільних операцій, оперативно-розшукових заходів, слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій; залучення фахівців правоохоронних органів до здійснення досудового розслідування правопорушень у сфері функціонування економіки; надання правоохоронними органами матеріалів, необхідних для розслідування правопорушень у сфері функціонування економіки; проведення спільних робочих зустрічей, нарад, семінарів, тренінгів тощо; здійснення нормативного забезпечення діяльності щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки; обмін досвідом з питань запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки та забезпечення економічної безпеки загалом.

8. Доведено, що критерії оцінювання є обов'язковими складовими будь-якої адміністративно-управлінської діяльності та становлять інструменти й засоби виведення (отримання) обґрунтованих висновків щодо наявної ситуації або досягнень, які потрібні для прийняття подальших зважених управлінських рішень. Основною властивістю критеріїв є їх зв'язок із заявленою метою діяльності чи завданням, а також релевантність актуальним потребам та умовам. Критерії можуть закріплюватись у нормативно-правових актах будь-якого ступеня юридичної сили. Найбільш придатними для визначення критеріїв визнано акти планування: концептуальні, стратегічні, короткострокові або

поточні. Критерії існують у таких формах: індикатор, стандарт, еталон, норма, вимога, правило тощо. З'ясовано, що критерії оцінювання діяльності територіальних управлінь БЕБ відрізняються від критеріїв оцінювання діяльності БЕБ України загалом. Існування цих розбіжностей підтверджено наявністю різних процедур оцінювання для БЕБ та для територіальних управлінь Бюро. Крім того, критерії оцінювання діяльності БЕБ наразі існують у вигляді засобу класифікації ознак діяльності БЕБ, що закріплений Кабінетом Міністрів України в постанові «Про затвердження Порядку проведення незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Бюро економічної безпеки». Натомість критерії оцінювання діяльності територіальних управлінь БЕБ формуються безпосередньо на рівні територіальних управлінь і закріплюються в їх поточних квартальних планах.

9. Встановлено, що адміністративно-правове регулювання запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки реалізується державою на рівні видання законів і підзаконних нормативно-правових актів. Відповідна нормотворча робота, зокрема, реалізується як частина політичної міжнародної взаємодії. У межах означеної діяльності держава врегульовує: правовий статус (іноді – створення) державних органів і чітко встановлення їх повноважень; залучення наявних державних органів до активної взаємодії щодо запобігання окремим, чітко ідентифікованим видам правопорушень у сфері функціонування економіки; впровадження ризик-орієнтованого підходу щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки.

З метою вдосконалення критеріїв оцінювання діяльності територіальних управлінь БЕБ України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки запропоновано: а) запровадити погодження поточних квартальних планів роботи територіальних управлінь БЕБ з Бюро економічної безпеки України. Такий підхід забезпечить методологічну єдність формування системи критеріїв оцінювання на різних ієрархічних рівнях структури БЕБ; б) унормувати ініціативу Кабінету Міністрів України щодо закріплення Порядку проведення незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Бюро економічної безпеки» шляхом внесення відповідних змін до ч. 6 ст. 35 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Перунін В. М. Сутність адміністративно-правових інструментів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи бюро економічної безпеки України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 824–826.
2. Перунін В. М. Виявлення, оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави територіальними підрозділами бюро економічної безпеки України. *Право та державне управління*. 2024. № 4. С. 552–557.
3. Перунін В. М. Критерії оцінювання діяльності територіальних управлінь бюро економічної безпеки України щодо запобігання правопорушенням у сфері

функціонування економіки. *Право та державне управління*. 2025. № 1. С. 394–401.

4. Перунін В. М. Контрольно-наглядова діяльність територіальних підрозділів Бюро економічної безпеки України у сфері запобігання економічним правопорушенням. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Вип. 2. С. 120–124.

5. Перунін В. М. Характеристика адміністративно-правових інструментів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи Бюро економічної безпеки України. *KELM*. 2025. № 3 (71). С. 132–138 (Республіка Польща).

6. Перунін В. М. Роль та значення запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки в умовах сьогодення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 5. С. 394–398.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Перунін В. М. Поняття ризиків і загроз економічній безпеці держави. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.)*. Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 144–146.

8. Перунін В. М. Профілактично-просвітницька діяльність територіальних підрозділів Бюро економічної безпеки України у сфері запобігання економічним правопорушенням. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18–19 верес. 2024 р.)*. Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 136–139.

9. Перунін В. М. Контрольно-наглядові інструменти запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи Бюро економічної безпеки України. *Перспективні напрями розвитку юридичної науки у XXI сторіччі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18–19 лют. 2025 р.)*. Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2025. С. 71–73.

АНОТАЦІЯ

Перунін В. М. Адміністративно-правові засади діяльності територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2025.

Дисертацію присвячено дослідженню адміністративно-правових засад діяльності територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки.

Сформульовано розуміння системи суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки та виокремлено особливості, що визначають провідне місце територіальних підрозділів БЕБ України в системі суб'єктів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки. Доведено, що адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів Бюро економічної безпеки України складається з декількох ключових елементів: 1) цільовий блок; 2) організаційний блок; 3) компетенційний блок; 4) гарантії діяльності; 5) юридична відповідальність. З'ясовано зміст адміністративно-правових інструментів запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки, що застосовують територіальні підрозділи Бюро економічної безпеки України, та надано їх класифікацію.

Розкрито зміст процедури виявлення, оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави та напрацювання способів їх мінімізації територіальними підрозділами Бюро економічної безпеки України. Наголошено, що інформаційно-пошукова й аналітично-інформаційна робота останніх є запорукою ефективного виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень у сфері функціонування економіки. Висвітлено питання взаємодії територіальних підрозділів Бюро економічної безпеки України з іншими правоохоронними органами щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки. Виокремлено основні критерії оцінювання діяльності територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки.

Сформульовано перспективні напрями розвитку адміністративно-правового регулювання діяльності територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України щодо запобігання правопорушенням у сфері функціонування економіки в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Ключові слова: економічна безпека, сфера функціонування економіки, запобігання правопорушення, система суб'єктів, адміністративно-правовий статус, адміністративно-правові інструменти, ризики і загрози економічній безпеці, мінімізація загроз, інформаційно-пошукова робота, аналітично-інформаційна робота, Бюро економічної безпеки України, територіальні управління, взаємодія, форми взаємодії, критерії оцінювання.

SUMMARY

Perunin V.M. Administrative and legal principles of the activities of territorial departments of the Economic Security Bureau of Ukraine on the prevention of offenses in the sphere of the functioning of the economy. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of legal sciences in the specialty 12.00.07 «Administrative law and process; financial law; information law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2025.

The dissertation is devoted to the study of the administrative and legal principles of the activities of territorial departments of the Economic Security Bureau of

Ukraine on the prevention of offenses in the sphere of the functioning of the economy, the criteria for assessing the effectiveness of their activities are proposed and the ways of improving legal regulation in martial law are substantiated.

The study considers the prevention of offenses in the sphere of the functioning of the economy as an object of administrative and legal regulation. The understanding of the system of subjects of crime prevention in the sphere of economic functioning is formulated and the features that determine the leading place of territorial divisions of the Economic Security Bureau of Ukraine in the system of subjects of crime prevention in the sphere of economic functioning are highlighted. It is proved that the administrative and legal status of territorial divisions of the Economic Security Bureau of Ukraine consists of several key elements: 1) target block; 2) organizational block; 3) competence block; 4) guarantees of activity; 5) legal liability. The content of administrative and legal instruments of crime prevention in the sphere of economic functioning, applied by territorial divisions of the Economic Security Bureau of Ukraine, is clarified and their classification is provided.

The emphasis is on revealing the content of the procedure for identifying and assessing risks and threats to the economic security of the state, and developing methods for their minimization by territorial divisions of the Economic Security Bureau of Ukraine. It is emphasized that the information-search and analytical-information work of the territorial divisions of the Economic Security Bureau of Ukraine is closely interconnected and is a guarantee of effective identification and elimination of the causes and conditions that contribute to the commission of offenses in the sphere of economic functioning. The issue of interaction of the territorial divisions of the Economic Security Bureau of Ukraine with other law enforcement agencies in preventing offenses in the sphere of economic functioning is revealed. The main criteria for evaluating the activities of the territorial divisions of the Economic Security Bureau of Ukraine in preventing offenses in the sphere of economic functioning are identified and investigated.

Promising directions for the development of administrative and legal regulation of the activities of the territorial divisions of the Economic Security Bureau of Ukraine in preventing offenses in the sphere of economic functioning under the legal regime of martial law are formulated.

Key words: economic security, sphere of economic functioning, prevention of offenses, system of subjects, administrative and legal status, administrative and legal instruments, risks and threats to economic security, threat minimization, information and search work, analytical and information work, Economic Security Bureau of Ukraine, territorial administrations, interaction, forms of interaction, evaluation criteria.